

ваны основные структурные показатели деятельности субъектов предпринимательства, в том числе количество субъектов хозяйствования, количество занятых работников, объем реализованной продукции. Проведен пространственный анализ деятельности субъектов предпринимательства. Указаны главные проблемы развития частного сектора в Украине.

Ключевые слова: предпринимательство, частный сектор, приватизация, частная собственность, субъекты предпринимательства.

Hudzelyak Irina, Hudzelyak Andrej. Private Sector and Enterprise Development in Ukraine. The process of formation of the private sector in Ukraine and particularly entrepreneurship was considered. The distribution of objects by ownership in different sectors of the economy was shown. The place of the private sector in the economy of Ukraine was revealed. The dynamics of the number of private enterprises, institutions, organizations and farms was displayed; spatial analysis of allocation of private entities was made. In terms of different types of economic activity the main structural indicators of business activities was analyzed, including number of business entities, number of employed, volume of sales. Spatial analysis of business activities was made. Main problems of private sector development in Ukraine were listed.

Key words: entrepreneurship, private sector, privatization, private property, business entities.

Стаття надійшла до редколегії
16.10.2014 р.

УДК 911.3

Аршавір Саркісов

Теоретико-методологічні принципи та методичні підходи в дослідженні трансформації територіальної організації агропромислового комплексу регіону

Узагальнено та доповнено досвід дослідження агропромислового комплексу регіонального рівня. Розглянуто особливості процесу дослідження трансформації територіальної організації агропромислового комплексу регіонального рівня. Визначено аспекти проблеми розроблення суспільно-географічної методики вивчення сучасного розвитку агропромислового комплексу на регіональному рівні та виявлення територіальної диференціації трансформаційних процесів в агропромисловому виробництві регіону. Визначено основні теоретико-методологічні принципи та методичні підходи дослідження зрушень у територіальній організації агропромислового комплексу, подано їх аналіз.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, агробізнес, трансформація, розвиток, структурні зрушення, методологія, методичний підхід.

Постановка наукової проблеми та її значення. Зважаючи на достатній методичний базис розроблення проблем розвитку регіонального АПК, повинні визнати, що сучасні тенденції ринкових процесів зумовлюють постановку та реалізацію певних аспектів, які не були враховані в методичних схемах попередніх досліджень. Таке твердження ґрунтується передусім на регіональних особливостях дослідження АПК, проблемі розвитку сучасних форм агропромислової інтеграції, методичних аспектів формування агропромислових кластерів на регіональному рівні. Тому постає потреба розробити нову методичну схему дослідження трансформаційних процесів у територіальній організації (ТО) регіонального АПК з урахуванням попереднього теоретико-методологічного та методичного досвіду географічної науки в цій галузі.

Важливе значення в процесі дослідження зрушень в агропромисловому комплексі різних територіальних рівнів набуває формулювання системи теоретико-методологічних принципів та методичних підходів. Дослідження територіальної трансформації агропромислового комплексу має ґрунтуватися на комплексному територіально-галузевому та системному аналізі з використанням сукупності суспільно-географічних методів, прийомів та підходів. Методика суспільно-географічного дослідження спрямована на визначення тенденцій і напрямів розвитку регіонального АПК та виявлення сучасних форм геопросторової організації, які забезпечують ефективність його функціонування.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Дослідження АПК регіону ґрунтується на методиках та методичних схемах, представлених у роботах і українських, і російських учених: В. В. Деречина, В. Г. Крючкова, Л. О. Мармуль, Я. Б. Олійника, М. М. Паламарчука, М. Д. Пістуна, А. М. Ракітнікова, В. Ф. Семенова, Т. М. Худякової й ін. Аналіз сучасних наукових праць, присвячених проблемам формування та розвитку АПК загалом, а також у межах окремих АПК обласного рівня, дає підстави виділити теоретико-методологічні та методичні дослідження агровиробничого потенціалу, формування агропродовольчих ринків, системи ринкового агросервісу, структурних зрушень у територіальній організації АПК. На сучасному етапі дослідження трансформаційних зрушень у територіальній організації АПК слід згадати розвідки І. Кавецького (1999), В. С. Грицьку (2000), Л. М. Богдєорової (2006), Т. Я. Олійника (2006), П. О. Сухого (2009).

Мета дослідження – виявити та сформулювати основні теоретико-методологічні принципи та методичні підходи до дослідження трансформації територіальної організації АПК регіону. Основні **завдання** дослідження:

- розглянути можливість застосування різноманітних методичних підходів до вивчення особливостей трансформації територіальної організації АПК регіону;
- визначити основні теоретико-методологічні принципи дослідження зрушень у територіальній організації АПК регіону;
- проаналізувати визначені принципи дослідження трансформаційних процесів на сучасному етапі розвитку регіональних АПК.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Узагальнюючи наявний досвід досліджень, можна визначити такі аспекти проблеми розроблення суспільно-географічної методики вивчення сучасного розвитку АПК на регіональному рівні та проблеми виявлення територіальної диференціації трансформаційних процесів в агропромисловому виробництві регіону, як посилення міжгалузевих та територіальних підходів до дослідження АПК та його окремих компонентів, оцінка наявного стану розвитку комплексу на мезорегіональному та мікрорегіональному рівнях.

Процес дослідження вимагає застосування та дотримання і загальнонаукових (системна методологія, комплексний та історичний підходи, система математичних методів, методи класифікації та типізації), і конкретно-наукових підходів та методів (суспільно-географічний підхід, порівняльно-географічний, економіко-статистичні методи, картографічні методи). Варто відзначити застосування *міждисциплінарного* підходу до розгляду проблеми розвитку регіонального АПК, який є об'єктом вивчення різних наук, які розглядають проблеми АПК із різних позицій, починаючи з виробничої діяльності, соціальних проблем села та закінчуючи проблемами екологічно сталого розвитку агропромислового виробництва. Проте зауважимо, що передусім важливо враховувати зв'язки в цьому аспекті між економічною наукою та суспільною географією, що пов'язано зі специфікою комплексу як складного утворення на стику природних та суспільних систем. Тому методичні особливості дослідження трансформаційних зрушень мають спиратися на категоріальний базис цих двох наук.

Основним під час дослідження АПК на різних територіальних рівнях у межах географічної науки є *суспільно-географічний підхід*. Сутність цього підходу до дослідження процесів трансформації територіальної організації АПК регіону полягає в тому, що, по-перше, регіональний АПК розглядається з позицій усього регіонального господарського комплексу, по-друге, АПК регіону аналізується в загальній системі територіальних комплексів, а не відокремлено. В основі цього підходу до дослідження проблем територіальної трансформації АПК лежить міжгалузевий та територіальний аналіз, за якими передбачається аналіз не тільки економічних, а й соціальних аспектів, які розглядаються в діалектичній єдності. Застосування суспільно-географічного підходу дає змогу визначити територіальні відмінності характеру змін у регіональному АПК на різних територіально-ієрархічних рівнях, пояснити ці відмінності з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків. Проте багатоаспектність функціонування АПК – складного об'єкта суспільно-географічного дослідження – потребує також застосування та поєднання різних підходів під час досліджень. Саме така позиція є необхідною умовою для успішного проведення всіх етапів дослідження та має спиратися на застосування таких наукових підходів, як *системний, комплексний та історичний* [2; 3].

Системний підхід, який реалізується за допомогою методу системного аналізу, ґрунтується на двох основних аспектах: системно-структурному та системно-функціональному. Системна методологія

досить всебічно розглянута та відображена у працях і вітчизняних, і російських учених-географів: В. С. Преображенського (1971; 1973), Ю. Г. Саушкіна (1973), С. Я. Ниммік (1976; 1971), Ю. І. Питюренка (1977; 1983), О. Г. Топчієва (1979; 1988), Б. С. Хорева (1981), М. С. Мироненка (1981), І. Т. Твердохлебова (1982), Г. В. Балабанова (1992), І. Г. Черваньова (2000), М. В. Багрова (2000), В. О. Бокова (2000), С. П. Сонька (2006). Важливою особливістю регіонального АПК як системного утворення та як об'єкта управління є *емерджентність* – властивість цілісності системи, яка не характерна для елементів, що складають цю систему, при розгляді їх окремо, поза системою. Наголошуючи на значенні системної методології, варто відзначити, що застосування системного підходу забезпечує процес дослідження певною програмою дій, спрямовуючи увагу дослідника на найбільш суттєві внутрішні та зовнішні зв'язки, які зумовлюють процеси розвитку об'єкта, що досліджується.

Застосування *системно-структурного підходу* дає змогу дослідникові розглядати АПК як цілісну систему, утворену зі структурних елементів. Призначення цього підходу полягає в розробленні цілей, засобів, методів та основних напрямів дослідження.

Системно-функціональний підхід дає змогу дослідникові розглядати функціонування системи загалом, розкрити функціональну цілісність АПК. Такий підхід впливає з формулювання цільової настанови й функцій сучасного розвитку АПК регіонального рівня як системного утворення. Функціональний підхід дає «можливість сформулювати та обґрунтувати функціональну диференціацію змін функцій об'єкта дослідження».

Використання *комплексного підходу* припускає врахування всього спектра факторів функціонування та розвитку системи, розкриття протікання процесів та виявлення об'єктивних закономірностей формування АПК.

Історичний підхід – дослідження територіальної організації АПК у часі, виявлення тенденцій та розкриття закономірностей переходу досліджуваного явища з одного якісного стану в інший.

Останнім часом у методичному арсеналі суспільно-географічної науки з'явився й активно впроваджується якісно новий підхід, який має специфіку ринкових відносин, – *геомаркетинговий*, який запропонував Г. В. Балабанов [1]. Потрібно наголосити на важливості врахування маркетингового складника в сучасній територіальній організації АПК. Сутність цього підходу ґрунтується на з'ясуванні територіальних відмінностей попиту на продукти харчування, застосуванні регіонально-галузевого аналізу попиту, дослідженні територіальної диференціації ціноутворення на продукти харчування та факторів, що на це впливають, окрім цього, потрібен прогноз розвитку продовольчих ринків. Використання цього підходу знайшло відображення також у працях І. Кавецького (1999) та П. О. Сухого (2009).

На основі опрацьованих джерел можна визначити, що розроблені попередниками методичні схеми дослідження територіальної організації АПК ґрунтуються на трьох основних етапах вивчення: на *першому* аналізується агровиробничий потенціал формування АПК регіону, проводиться його комплексна суспільно-географічна оцінка. *Другий* етап досліджень присвячується всебічному аналізу галузевої та територіальної структур, ураховуючи принцип інтегрованості та комплексності. Важливим складником є аналіз динамічних змін, що відбулися за певний часовий проміжок. На *третьому* етапі дослідження окреслюються результати та будується прогноз перспективного розвитку територіальної організації АПК.

Суспільно-географічне дослідження трансформаційних процесів у територіальній організації АПК має за мету аналіз сучасного стану та виявлення тенденцій і перспектив розвитку агропромислового виробництва в умовах ринку. Досягнення цієї мети вимагає визначення та дотримання основних принципів дослідження, причому застосування і загальнонаукових принципів, і спеціальних методичних принципів у межах розгляду конкретної дослідницької проблеми.

Серед загальнотеоретичних варто відзначити такі: принцип діалектизму, принцип системності, принцип цілісності, принцип історизму, принцип детермінізму. Методологічні принципи та методологічні прийоми всіх суспільно-географічних досліджень визначаються суспільним характером і географічністю (комплексністю, територіальністю тощо) досліджуваних явищ та процесів. Головним загальнометодологічним принципом у сфері суспільних наук (та інших наук) є *діалектичний*. Він дає змогу на основі законів діалектики (про загальний взаємозв'язок та взаємозумовленість явищ та процесів, перехід кількісних змін у якісні, єдності та боротьби протилежностей) розкрити справжні закономірності та рушійні сили розвитку суспільних процесів і на цій основі формувати механізми управління. У площині нашого дослідження цей принцип застосовується передусім під час розгляду

єдності двох протилежних за сутністю процесів сучасного розвитку АПК – дезінтеграції та інтеграції. Розглянемо основні теоретико-методологічні принципи дослідження трансформації територіальної організації АПК регіону.

1. *Принцип територіальності* (територіально-ієрархічної організації) є невід’ємною складовою частиною суспільно-географічного дослідження. Його сутність полягає в тому, що досліджувані явища прив’язані до конкретної території різного масштабу – національний, субрегіональний та мезорегіональний рівні, а в деяких випадках навіть рівень сільських рад (локальний рівень). Варто відзначити, що значення певних факторів та процесів розвитку досліджуваного явища різне в межах окремих територіальних рівнів, що також слід враховувати під час дослідження. Цей принцип націлює на пошук та виявлення територіальних відмінностей, особливостей територіального розміщення.

Досліджуючи АПК у межах регіону, ми визначаємо територіально-ієрархічні рівні дослідження: регіональний рівень – у межах області; субрегіональний – у межах декількох адміністративних одиниць чи великих зон агропромислового виробництва в межах області; мезорегіональний – у межах окремих адміністративних районів та міськрад; локальний – у межах сільрад; окремо виділяється точковий рівень – у межах окремих господарств.

2. *Принцип диференційованого підходу* до аналізу суспільно-географічних факторів формування АПК. Вплив певних факторів на розвиток АПК на різних територіальних рівнях – неоднаковий. Дотримання цього принципу дає змогу зрозуміти залежність процесів розвитку регіонального АПК від дії окремих факторів. Основна сукупність факторів розвитку ТО АПК представлена на рис. 1. Виділено і загальні фактори, які впливають на формування та розвиток АПК на всіх територіальних рівнях, і групу факторів геопросторової диференціації, дія яких диференційована залежно від територіального рівня. Особливе значення має дія природних факторів, вплив яких зумовлює процеси спеціалізації сировинної ланки АПК – сільського господарства та його складових частин – рослинництва та тваринництва. Зауважимо, що визначальним чинником, що впливає на розвиток АПК, є суспільно-географічне положення території.

Рис. 1. Фактори розвитку АПК

3. *Принцип системності*, або принцип системного підходу до дослідження трансформаційних процесів у територіальній організації АПК, полягає в розгляді процесів розвитку АПК як єдиної системи взаємозв’язаних виробництв, що мають складну структуру та зв’язки між собою. Цей принцип дає змогу здійснити сучасне структурування АПК відповідно до потреб та вимог ринкової

економіки. Окрім того, важливість використання цього принципу полягає у визначенні завдань розвитку АПК. На основі побудови системної моделі («мета – дія – результат») з'являється можливість спрогнозувати хід процесів розвитку АПК у майбутньому. Системний підхід у дослідженні АПК, який реалізується, передусім, за допомогою системно-структурного аналізу, дає змогу успішно:

- визначити сучасну структуру АПК, основні елементи системи, внутрішні та зовнішні зв'язки, що впливають на формування АПК як цілісної системи;
- сформулювати основні цілі та завдання ефективного функціонування й розвитку комплексу в сучасних ринкових умовах;
- розкрити негативні тенденції сучасного розвитку АПК;
- виділити найбільш оптимальні та науково обґрунтовані шляхи розвитку АПК, у тому числі систему ефективного управління комплексом.

Реалізація системного підходу під час розв'язання проблеми включає такі етапи: 1) пошук можливих варіантів її розв'язання; 2) визначення наслідків використання кожного з можливих варіантів рішення; 3) використання об'єктивних тверджень або критеріїв, що вказують, яке з рішень найбільш правильне. Використання системного підходу можливе на різних етапах дослідження. Особливого значення його використання набуває на завершальному етапі дослідження, коли є потреба спланувати та спрогнозувати процеси розвитку регіонального АПК на перспективу.

4. *Принцип ретроспективного та перспективного аналізу*, або аналізу динамічних процесів. Об'єктивно наявний світ постійно перебуває в русі, а тому і дослідження й аналіз певного явища потрібно проводити з позицій динаміки, постійних кількісних та якісних змін у структурі системи. У межах реалізації цього підходу варто застосовувати ретроспективний та перспективний аналіз. Сутність цього аналізу полягає у вивченні змін, що відбулися із досліджуваним явищем протягом певного проміжку часу та відбудуться пізніше. Зауважимо, що використовується цей вид аналізу і під час критичного аналізу теоретико-наукової бази дослідження (ретроспективний аналіз джерел із проблематики дослідження від ранніх до більш сучасних за часом), і під час кількісного аналізу змін в агропромисловому виробництві з використанням системи показників.

5. *Принцип урахування причинно-наслідкових зв'язків* полягає в об'єктивній зумовленості всіх явищ природи та суспільства. Кожне явище має свої причинно-наслідкові зв'язки, тому й досліджувати певні процеси та явища потрібно з позицій пошуку причин та можливих наслідків, побудови системи закономірностей, що впливають із досліджень динаміки та виявлення тенденцій розвитку досліджуваного об'єкта. Цей принцип дає змогу дослідникові виявити об'єктивні та суб'єктивні причини ходу певних процесів, що впливають та зумовлюють розвиток досліджуваного об'єкта.

6. *Принцип поєднання територіального та галузевого аналізу*. Застосування цього принципу дасть змогу поєднати аналіз територіальних відмінностей та виявлення галузевих диспропорцій у межах агропромислового процесу в регіоні.

7. *Принцип урахування економічної доцільності*. Будь-яке дослідження має свою мету, яка зумовлена її практичною реалізацією. Особливо важлива ця обставина під час дослідження економічних проблем. Кожне економічне явище має розглядатися з позицій його значущості.

8. *Принцип продовольчої безпеки*. Кожна держава вибудовує власну політику продовольчої безпеки, зважаючи на власні ресурси та можливості. Цей принцип урахує пріоритетне дослідження тих виробництв АПК, які на певному етапі розвитку формують експортний та продовольчий потенціал держави.

9. *Принцип екологічної безпеки*. Реалізація цього принципу має спиратися на дотримання науково обґрунтованих норм ведення сільськогосподарського виробництва. Окрім того, важливе значення має дотримання основних екологічних вимог під час проведення меліоративних заходів, що мають місце в зонах ризикованого землеробства.

10. *Принцип радикальних змін у землеволодінні та землекористуванні*. Упровадження ринкових механізмів розвитку в АПК зумовило перерозподіл власників і користувачів земельних ресурсів, зокрема сільськогосподарських угідь, з'явилася нова форма в системі землеволодіння та землекористування – оренда землі. Тому важливо під час дослідження змін у регіональному АПК враховувати цей складник як важливу умову сучасного функціонування агропромислового виробництва.

11. *Принцип зміни домінант формування інтеграційних зв'язків*. Цей принцип впливає з потреби розглянути сучасні види та форми агропромислової інтеграції, які впливають на формування та

розвиток сучасного АПК. Особливу увагу слід приділяти аналізу форм агропромислово-фінансової й агросервісної інтеграції.

12. *Принцип упровадження науково-інноваційних методів управління та розвитку агропромислового виробництва.* Цей принцип вимагає сприяння широкому запровадженню та застосуванню здобутків науково-інноваційного прогресу в сучасному АПК на різних територіально-ієрархічних рівнях, зокрема впровадження нових методів зрошення та інтенсивного господарювання.

13. *Принцип пріоритетності формування агропромислових кластерів.* Досвід зарубіжних держав свідчить про ефективність упровадження технологій кластерного підходу до організації та розвитку окремих виробництв, зокрема в продовольчій сфері. Формування засад створення агропромислових кластерів на території основних аграрних регіонів має стати пріоритетним. Застосування цього принципу ґрунтується на визначенні основних методичних параметрів та особливостей обґрунтування створення агропромислових кластерів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, суспільно-географічне дослідження трансформаційних процесів у територіальній організації АПК має за мету аналіз сучасного стану та виявлення тенденцій і перспектив розвитку агропромислового виробництва в умовах ринку. Досягнення цієї мети вимагає визначення та дотримання основних принципів дослідження, причому застосування і загальнонаукових, і спеціальних методичних принципів у межах розгляду конкретної дослідницької проблеми. Перспективи подальших досліджень пов'язані з більш докладним розглядом принципів дослідження трансформації територіальної організації АПК регіону.

Джерела та література

1. Балабанов Г. В. Трансформація структури сільськогосподарського виробництва України: регіональний аспект / Г. В. Балабанов, О. М. Кобзев, Г. В. Семенченко. – К. : UAPP / ПАП, 2000. – 29 с.
2. Саркісов А. Ю. Особливості та тенденції сучасного розвитку АПК Херсонської області / А. Ю. Саркісов // Культура народів Причорномор'я. – 2010. – № 177. – С. 131–133.
3. Саркісов А. Ю. Теоретико-методологічні принципи дослідження трансформації територіальної організації АПК в сучасних умовах / А. Ю. Саркісов // Культура народів Причорномор'я. – 2010. – № 191. – С. 7–9.

Саркісов Аршавир. Теоретико-методологические принципы и методические подходы в исследовании трансформации территориальной организации АПК региона. В работе обобщен и дополнен опыт исследования агропромышленного комплекса регионального уровня. Рассматриваются особенности процесса исследования трансформации территориальной организации агропромышленного комплекса регионального уровня. Определены аспекты проблемы разработки общественно-географической методики изучения современного развития агропромышленного комплекса на региональном уровне и выявления территориальной дифференциации трансформационных процессов в агропромышленном производстве региона. Исследование территориальной трансформации агропромышленного комплекса должно основываться на комплексном территориально-отраслевом и системном анализе с использованием совокупности общественно-географических методов, приемов и подходов. Методика общественно-географического исследования направлена на определение тенденций и направлений развития регионального АПК и выявление современных форм геопространственной организации, обеспечивающих эффективность его функционирования. Общественно-географическое исследование трансформационных процессов в территориальной организации АПК имеет целью анализ современного состояния и выявления тенденций и перспектив развития агропромышленного производства в условиях рынка. Достижение этой цели требует определения и соблюдения основных принципов исследования, причем применение как общенаучных, так и специальных методических принципов в рамках рассмотрения конкретной исследовательской проблемы. В работе определены основные теоретико-методологические принципы и методические подходы исследования сдвигов в территориальной организации агропромышленного комплекса, представлен их анализ.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, агробизнес, трансформация, развитие, структурные сдвиги, методология, методический подход.

Sarkisov Arshavir. Theoretical and Methodological Principles and Methodological Approaches in the Study of the Transformation of the Territorial Organization of Agribusiness in the Region. The paper summarizes the research experience and supplemented agribusiness regional level. The features of the research process of transformation of the territorial organization of agroindustrial complex regional level. In this paper the author defines aspects of the development of socio-geographical study of modern methods of agriculture on the regional level and the identification of territorial differentiation of transformation processes in agricultural production in the region. The study of territorial transformation agribusiness should be based on an integrated territorial and sectoral and system

analysis using a set of socio-geographical methods, techniques and approaches. The methodology of socio-geographical study aimed to determine the trends and directions of development of regional agriculture and identification of modern forms of geospatial organizations providing efficiency of its operation. Socio-geographical study of the transformation processes in the territorial organization of the agribusiness aims to analyze the current situation and trends and prospects of development of agricultural production in the conditions of the market. Achieving this goal requires the definition and the basic principles of research, and the application of general scientific principles as well as specific methodological principles in the consideration of a particular research problem. The paper identifies the main theoretical and methodological principles and methodological approaches in the study of shifts of the territorial organization of agriculture.

Key words: agrarian and industrial complex, agribusiness, transformation, development, structural changes, methodology, methodological approach.

Стаття надійшла до редколегії
29.10.2014 р.

УДК 911.3

Роман Молікевич

Досвід географічного вивчення проблем формування здоров'я

Стаття присвячена історії дослідження питання здоров'я в географії. Схарактеризовано історію перших географічних досліджень здоров'я, виникнення і розвиток медичної географії, медичного картографування, досліджено питання здоров'я населення в СРСР та незалежній Україні. Зокрема, показано внесок радянських медичних географів і нинішніх вітчизняних географів.

Ключові слова: здоров'я, медична географія, захворюваність, медичне картографування.

Постановка наукової проблеми та її значення. Поняття «здоров'я» – досить складна медико-філософсько-соціальна категорія, воно має більше сотні визначень, але енциклопедичне тлумачення таке: «Здоров'я – це природний стан організму, який характеризується його рівновагою з навколишнім середовищем і відсутністю будь-яких хвороботворних змін» [4, с. 442]. З географічного погляду, важлива перша частина визначення, де «здоров'я» – це рівновага «організм – навколишнє середовище». Тим більше, що в суспільній географії «навколишнє середовище» – це простір життєдіяльності населення, а відтак і предметний напрям суспільної географії [24, с. 63]. Осмислення проблем формування здоров'я в певних умовах середовища, як і систематизація відповідних напрацювань фахівців із цієї проблематики, сьогодні одне з головних завдань суспільно-географічних досліджень.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Досліджували проблематику здоров'я багато географів і представників інших наук. У цій статті описано науковий доробок Я. Монзея, К. Фукса, Дж. Сноу, Сонсона, Ламберта, Гірша, С. А. Подолинського, О. Є. Восійкова, В. І. Вернадського, В. М. Кубійовича, О. О. Шошина, Б. Б. Прохорова, С. В. Ряценка, Є. І. Ігнат'єва, О. П. Авцина, С. А. Малхазової, В. О. Шевченка, О. І. Шаблія, Л. Т. Шевчук, В. М. Гуцуляка, В. А. Барановського, О. Я. Романів, Н. В. Корнілової, К. П. Мухи, І. В. Мартусенко, Г. А. Баркової, Х. Є. Подвірної, І. А. Манаснкової, Н. І. Мезенцевої, С. П. Сонько, Д. В. Шиян.

Мета й завдання статті полягають в аналізі стану та еволюції досліджень формування і динаміки здоров'я в географічній науці, виділенні найбільш значних робіт, які сприяли формуванню медико-географічного напрямку, насамперед на пострадянському просторі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Здоров'я – багатоаспектний показник. Здоров'я людей багато в чому залежить від природних чинників, від рівня розвитку суспільства, науково-технічних досягнень, умов життя та праці, стану навколишнього середовища, розвитку системи охорони здоров'я і т. д. Усі ці фактори тісно взаємопов'язані між собою і сукупно або сприяють зміцненню здоров'я, або викликають певні хвороби.